

**Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання кафедри менеджменту
та освітніх технологій від 29 червня 2026 року №5

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Вченої ради
Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
Протокол засідання Вченої ради
ХОІППО ім. А. Назаренка від 30 червня 2026 року № 2

Ректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
Наказ від 01 липня 2026 № 214/но

В.ОЧЕРЕТЯНКО

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів загальної середньої освіти

“УНІВЕРСАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ”

Розробник: Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка (*Бирко Надія Михайлівна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка).

Напрямок підвищення кваліфікації:

особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами.

Термін дії програми: 01.06.2026 – 01.06.2031 року

Рецензенти:

Андрій Гулеватий, кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету підвищення кваліфікації педагогічних працівників Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Лариса Данильчук, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми підвищення кваліфікації зумовлена необхідністю організації в сучасному закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, відповідно до нових державних стандартів та напрямів державної освітньої політики в Україні.

Реалізація Концепції Нової української школи потребує інноваційних універсальних технологій, які забезпечать організацію сучасного освітнього простору для спільного навчання різних дітей, враховуючи багатоманітність учнівського контингенту, що відрізняються за різними ознаками.

Новий Професійний стандарт «Вчителя закладу загальної середньої освіти», передбачає здатність добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти.

Відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (Наказ МОН № 904 від 12.10.2022р.), розвиток професійних компетентностей педагогічного працівника передбачає реалізацію трудових функцій (інклюзивна, здоров'язбережувальна, педагогічного партнерства, інноваційна, організаційна, навчання впродовж життя), що передбачають здатність організувати безпечне освітнє середовище, використовуючи здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу, використовувати інновації в практичній діяльності, застосовувати інноваційних підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності, організовувати різні види та форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Оволодіння й використання в сучасних умовах якомога більшою кількістю універсальних технологій в ЗЗСО є критично важливо, оскільки вони забезпечують рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних чи інтелектуальних особливостей, готуючи суспільство до життя в умовах різноманіття та взаємоповаги.

Освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Універсальні технології в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами» допоможе реалізувати функції в освітньому процесі:

- *забезпечення прав дитини*, що гарантує кожному учню можливість навчатися за місцем проживання;
- *ефективну соціалізацію*, яка допоможе дітям з особливими освітніми потребами адаптуватися до життя в суспільстві;
- *розвиток емпатії*, що допоможе дітям з типовим розвитком навчитися толерантності, взаємодопомозі та гнучкості мислення;
- *індивідуалізація*, що фокусує увагу на сильних сторонах і здібностях кожної дитини, а не лише на її обмеженнях.

Таким чином, реалізація цієї програми є актуальною та обґрунтованою, оскільки спрямована на розвиток професійної компетентності педагогічних працівників відповідно до сучасних викликів, забезпечення якості організації

інклюзивного освітнього середовища на принципах безбар'єрності, доступності, толерантності та взаєморозуміння між суб'єктами освітньої взаємодії.

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, в тому числі вчителі інклюзивного навчання та їх асистенти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС), з них лекції – 12 год; практичні роботи – 15 год, діагностика результатів навчання – 3 год.

Особливості реалізації програми: зміст програми об'єднано у два навчальні модулі. Реалізація програми ґрунтується на поєднанні теоретичних занять та практико-орієнтованих форм роботи. Тривалість програми - до 2 тижнів. Для успішної реалізації практичного компоненту програми слухачам рекомендується приєднуватись до онлайн-занять з персонального комп'ютера або ноутбука.

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна.

Заняття проводяться з використанням Google Meet та середовища Google Classroom.

Мета підвищення кваліфікації: розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників щодо організації ефективного інклюзивного навчання, формування їх готовності та здатності надавати підтримку дітям з ООП в освітньому процесі та вибору сучасних дієвих освітніх технологій та практик інклюзивного навчання з дотриманням прав та свобод кожного громадянина України.

Завдання підвищення кваліфікації:

- **поглибити знання** педагогічних працівників щодо теоретичних засад розвитку інклюзивної компетентності в освітньому процесі, сучасних освітніх технологій та практик інклюзивного навчання з дотриманням прав та свобод кожного громадянина України;

- **вдосконалити вміння** організувати безбар'єрне, толерантне, доступне, безпечне, комфортне інклюзивне освітнє середовище, з урахуванням індивідуальних потреб здобувачів з особливими освітніми потребами;

- **розвинути навички** адаптації навчальних матеріалів та ресурсів, методів, оцінки, добору ефективних прийомів і форм навчання для здобувачів з ООП;

- **ознайомити з особливостями** командної роботи, партнерської взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу та формувати вміння ефективної міжпрофесійної взаємодії;

- **удосконалити компетентності** щодо створення безбар'єрного та підтримувального освітнього середовища, толерантного ставлення до дітей з ООП на основі партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу та дотриманням усіх правил ненасильницької комунікації, нетерпимості до приниження честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками здобувачів освітніх послуг, зокрема в умовах воєнного стану;

- **розвинути вміння** застосовувати навички спільного викладання, ненасильницького спілкування, безбар'єрної комунікації, партнерської взаємодії, принципів універсального дизайну в навчанні, толерантних відносин між учасниками освітнього процесу;

- **сприяти формуванню навичок** використовувати сучасні технології та практики інклюзивного навчання задля ефективного оцінювання результатів навчання дітей з ООП в інклюзивному просторі;

- **удосконалити здатність** педагогів до збагачення освітнього процесу інноваційними технологіями при організації спільного навчання різних дітей.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- **предметно-методична (А2):** здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти; добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти; адаптувати зміст навчальних предметів (інтегрованих курсів) до потреб здобувачів освіти; створювати умови для формування і розвитку в здобувачів освіти ключових компетентностей, наскрізних умінь;

- **психологічна (Б1):** здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан;

- **емоційно-етична компетентність (Б2):** здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами;

- **компетентність педагогічного партнерства (Б3):** здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; здатність працювати в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами;

- **інклюзивна компетентність (В1):** здатність створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; обирати й застосовувати інструменти для інклюзивного навчання, принципи й стратегії універсального дизайну й розумного пристосування для забезпечення доступності освітнього середовища;

- **організаційна компетентність (Г2):** здатність організовувати процес навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти;

- **здатність до навчання впродовж життя (Д1):** здатність здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег, здатність до інноваційної діяльності.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- актуальності питання розвитку інклюзивної компетентності педагогічного працівника освіти в сучасних умовах воєнного стану в країні;

- складових готовності педагогічного працівника до роботи в інклюзивному закладі освіти, в класі з дітьми з особливими освітніми потребами;
- технологій навчання в інклюзивному освітньому середовищі та поділу їх на групи;
- технологій індивідуалізації освітнього процесу, зокрема: особистісно-орієнтованого навчання, диференційованого викладання, традиційного інтенсивного навчання, кооперативного навчання, когнітивного навчання, проблемного навчання, проєктного навчання в інклюзивному класі;
- стратегій партнерської взаємодії в системі інклюзивної освіти, основних ознак командної співпраці;
- складових 3D-формули партнерської взаємодії в командній роботі педагогічних працівників інклюзивного навчання;
- сутності й значення технології спільного викладання в інклюзивному класі;
- основних компонентів ефективної практики спільного викладання, моделей та форм спільного викладання;
- технології ненасильницького спілкування в інклюзивному просторі;
- основних компонентів ненасильницького спілкування за М. Розенбергом;
- проблем формування толерантного ставлення до дітей з ООП;
- необхідності створення толерантного середовища у закладі освіти;
- основних компонентів толерантної особистості, толерантного середовища;
- актуальності концепції безбар'єрності в Україні на сучасному етапі розвитку освіти;
- основних шести напрямів концепції безбар'єрності;
- правил безбар'єрної комунікації;
- призначення технології адаптації освітнього середовища;
- педагогічних прийомів організації процесу навчання дітей з ООП;
- адаптацій на рівні матеріалів і ресурсів, на рівні методів навчання, на рівні оцінки;
- теорії і практики концепції універсального дизайну в освітній сфері;
- концепції універсального дизайну в навчанні, яка враховує особливості й можливості всіх здобувачів класу і кожної особистості зокрема;
- основних понять і категорій універсального дизайну в навчанні;
- функцій і завдань універсального дизайну в навчанні;
- основних підходів УДН щодо подолання бар'єрів освітніх програм;
- категорій доступності навчального середовища на уроці;
- інтегральних складових здоров'я;

- актуальності комплексного підходу в освітній установі до формування свідомого ставлення до свого здоров'я та спрямованості на здоровий спосіб життя сучасних сімей;
- методичних особливостей використання здоров'язбережувальних технологій при роботі з дітьми з ООП;
- причин виникнення навчальних і поведінкових труднощів у дітей;
- особливостей розвитку дітей з різними освітніми потребами;
- основних технологій педагогічної підтримки;
- принципів позитивної дисципліни та поведінкової підтримки;
- методів адаптації та модифікації освітнього процесу;
- важливості партнерської взаємодії між педагогами, батьками та фахівцями;
- нормативно-правових засад оцінювання в умовах інклюзивного навчання;
- видів, форм та методів оцінювання результатів навчання дітей з ООП;
- методів педагогічного спостереження та моніторингу динаміки розвитку;
- ролі команди психолого-педагогічного супроводу у процесі оцінювання.

Уміння:

- формувати компоненти інклюзивної компетентності;
- здатність забезпечувати розвиток та формування в педагога інклюзивної компетентності, відповідно до критеріїв;
- готовність працювати в системі інклюзивного навчання;
- обирати правильні стратегії роботи в системі інклюзивної освіти;
- навчати та розвивати дітей з особливими освітніми потребами;
- обирати та застосовувати ефективної технології індивідуалізації освітнього процесу в контексті інклюзивного навчання;
- застосовувати 3D-формулу партнерської взаємодії в командній роботі педагогічних працівників інклюзивних класів;
- ефективного застосування спільного викладання в навчальній діяльності;
- здатність до вибору доцільної моделі та форми спільного викладання;
- здатність до збагачення освітнього процесу інноваційними технологіями при організації спільного навчання різних дітей;
- врахувати умови успішної практики спільного викладання;
- здатність дотримуватись усіх правил та принципів ненасильницької комунікації;
- застосовувати усі компоненти ненасильницького спілкування в своїй практичній діяльності;
- формувати основні якості толерантної особистості в інклюзивному просторі;
- визначити основні характеристики толерантного середовища;

- організувати толерантне середовище для навчання дітей з ООП;
- реалізувати шляхи формування толерантної особистості через волонтерську діяльність та благодійні акції в сучасному закладі освіти;
- організувати безбар'єрне, доступне, безпечне, комфортне інклюзивне освітнє середовище;
- здатність забезпечувати рівні права та можливості для всіх здобувачів освіти, забезпечення суспільної безбар'єрності та організації відповідних заходів в практичній діяльності, усвідомлення освітньої безбар'єрності в практичній діяльності;
- застосовувати технологію адаптації освітнього середовища в практичній діяльності;
- підбирати найдоцільніші методи та прийоми технології адаптації освітнього середовища до потреб та можливостей кожного здобувача освіти;
- реалізовувати адаптації в практичній діяльності для організації процесу навчання дітей з ООП на рівні матеріалів і ресурсів, методів, оцінки;
- врахувати критерії застосування адаптації на рівні оцінки в роботі педагога;
- застосовувати принципи універсального дизайну при плануванні, проєктуванні та організації будь-якої діяльності;
- аналізувати сучасне організоване середовище, згідно принципів УД;
- надавати можливість вирішення різноманітних ситуацій за допомогою гнучких підходів та альтернативних способів;
- враховувати й дотримуватися принципів універсального дизайну в будь-якій діяльності за допомогою проєктних технологій;
- застосовувати концепцію універсального дизайну й принципів доступності для забезпечення поваги прав кожної людини;
- дотримуватись стандартів архітектурної доступності закладів освіти;
- враховувати нові Державні будівельні норми при облаштуванні й організації освітнього середовища в закладах освіти;
- враховувати при плануванні та викладанні матеріалу стилі навчання кожного здобувача у класі;
- надавати можливість в різні, прийнятні для учнів способи, демонструвати засвоєнні знання, опановані навички через різні продукти навчальної діяльності;
- розробити свою універсальну модель навчання, застосовуючи гнучкі й альтернативні способи представлення інформаційного матеріалу;
- створювати доступність навчального середовища під час уроку використовуючи п'ять категорій доступності;
- керуватися ключовими категоріями доступності навчального середовища на уроці при організації інклюзивного навчання та диференційованого викладання;
- підбирати гнучкі способи, методи, прийоми навчальної діяльності задля забезпечення якісної освіти усіх дітей класу;

- використовувати в практичній педагогічній діяльності технології співпраці з дітьми з ООП та в особистому житті з метою збереження ресурсності;

- визначати прояви навчальних і поведінкових труднощів;
- добирати ефективні методи підтримки відповідно до потреб дитини;
- застосовувати технології позитивного підкріплення;
- створювати сприятливе освітнє середовище;
- адаптувати завдання та форми роботи;
- використовувати комунікативні техніки для попередження конфліктів;
- взаємодіяти з батьками та командою психолого-педагогічного супроводу;
- здійснювати педагогічне спостереження та аналіз результатів;
- вести моніторинг індивідуального прогресу дитини;
- надавати конструктивний зворотний зв'язок;
- використовувати результати оцінювання для планування подальшої освітньої діяльності;
- співпрацювати з батьками та фахівцями щодо оцінювання результатів навчання.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- мотивація до навчання впродовж життя в професійній сфері, зокрема розвитку інклюзивної компетентності;
- усвідомлення цінності багатоманітності та врахування і задоволення потреб кожного здобувача освітнього процесу;
- мотивація до впровадження та використання в практичній діяльності ефективних технологій інклюзивного навчання;
- створювати інклюзивне середовище, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню особистості, враховуючи підхід універсальності;
- толерантного ставлення до дітей з ООП на основі партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу та дотриманням усіх правил ненасильницької комунікації, нетерпимості до приниження честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками здобувачів освітніх послуг;
- мотивація до проєктування, створення, поширення доступних матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами;
- усвідомлення цінності персоналізованого навчання, відкритість до інновацій, ставлення до оцінювання як до інструменту підтримки навчання.
- подолання існуючих бар'єрів, які заважають або обмежують рівний доступ до послуг і об'єктів, призначених для широкої громадськості;
- толерантного та емпатійного ставлення до дітей з ООП та їх індивідуальних особливостей;
- готовності до індивідуального підходу;
- позитивного сприйняття різноманітності;

- відповідальності за створення безпечного освітнього середовища;
- мотивації до професійного саморозвитку у сфері інклюзивної освіти;
- готовності підтримувати успіх і мотивацію дитини;
- професійної відповідальності за об'єктивність оцінювання;
- позитивного ставлення до інклюзивної освіти та педагогіки партнерства.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації. Система оцінювання побудована на компетентнісному підході, зокрема під час практичних занять здійснюється формувальне оцінювання для відслідковування прогресу слухачів, їх здатності застосовувати здобуті знання під час виконання практичних робіт, надання зворотного зв'язку, коригування їх навчальної траєкторії; самооцінювання знаннєвого компоненту здійснюється за допомогою розроблених вправ. Підсумкове оцінювання проводиться у формі тесту з 20 завдань, значна частина завдань якого є компетентнісно орієнтованими. Максимальна кількість балів за тест - 20, прохідний бал - 14 (70 %).

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з двох модулів та 12 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 20 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, - 20, прохідний бал - 14 (70 %). Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують свідоцтво.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, - 30, з них 12 год - лекційні заняття, 15 год - практичні заняття, 3 год - підсумкові заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі					
Тема 1.1 Розвиток інклюзивної компетентності педагогічного працівника сучасного закладу освіти.	1	1			2
Тема 1.2 Технології індивідуалізації	1	1			2

освітнього процесу.					
Тема 1.3 Технологія партнерства. Партнерська взаємодія в системі інклюзивної освіти.	1	1			2
Тема 1.4 Технологія спільного викладання в інклюзивному середовищі.	1	2			3
Тема 1.5 Технологія ненасильницького спілкування: сутність та основні поняття.	1	1			2
Тема 1.6 Толерантність як ціннісна основа інклюзивної освіти.	1	1			2
Разом за модулем	6	7			13
МОДУЛЬ 2. Технології забезпечення безбар'єрного освітнього простору					
Тема 2.1 Технологія безбар'єрності в забезпеченні рівності, доступності, толерантності та взаєморозуміння між суб'єктами освітньої взаємодії.	1	1			2
Тема 2.2 Технологія універсального дизайну в навчальній діяльності.	1	2			3
Тема 2.3 Технології адаптації освітнього середовища:інклюзивний підхід.	1	2			3
Тема 2.4 Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі.	1	1			2
Тема 2.5 Технології подолання навчальних і	1	1			2

поведінкових труднощів.					
Тема 2.6 Технології оцінювання результатів інклюзивного навчання.	1	1			2
Разом за модулем	6	8			14
Підсумкова конференція				2	
Підсумкові заходи				1	
Усього	12	15		3	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тема 1.1. Розвиток інклюзивної компетентності педагогічного працівника сучасного закладу освіти

Організація інклюзивного освітнього середовища – один із ключових компонентів розвитку інклюзивної компетентності педагогічного працівника закладу освіти. Складові школи, яка розвиває інклюзивне середовище: формування інклюзивної культури; якісний менеджмент і стратегічне планування; учні, яким потрібна підтримка, і учні, які готові її надати; батьки – активні партнери, учасники інклюзивного навчання; достатній, підготовлений персонал; доступна інформаційна, матеріально-технічна база та інфраструктура; фінансування, яке покриває потреби закладу освіти. Складові формування культури інклюзивності у школі. Поняття інклюзивної компетентності в наукових джерелах. Компоненти та критерії інклюзивної компетентності педагогічного працівника закладу освіти. Розвиток інклюзивної компетентності. Інклюзивна компетентність європейського зразка.

Тема 1.2 Технології індивідуалізації освітнього процесу

Умови ефективної організації інклюзивного навчання. Поняття «технології», «педагогічної технології». Групи технологій навчання в інклюзивному освітньому середовищі. Технології індивідуалізації освітнього процесу: особистісно-орієнтованого навчання, теорія множинного інтелекту, диференційоване викладання, кооперативне навчання, традиційне інтенсивне навчання, когнітивне навчання, проблемне і проектне навчання. Типи інтелекту. Методи, прийоми та види діяльності в контексті теорії множинного інтелекту. Стили навчання, особливості сприймання інформації та прийоми навчання. Диференціація на рівні змісту, процесу, продукту. Базові елементи

традиційного інтенсивного навчання. П'ять основних критеріїв успішного кооперативного навчання. Форми кооперативного навчання. Прийоми формування та розвитку пізнавальних процесів. Основні методи проблемного навчання. Сутність та переваги проектного навчання.

Тема 1.3 Технологія партнерства. Партнерська взаємодія в системі інклюзивної освіти

Партнерство в освіті. Стратегічні завдання соціального партнерства. Партнерська взаємодія в системі інклюзивної освіти: командування, ознаки команди, стадії розвитку команди. Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти від 08.06.2018 р. № 609. Педагогіка партнерства та компетентнісний підхід у роботі педагога з усіма учасниками команди психолого-педагогічного супроводу. Розвиток м'яких навичок Soft Skills. Піраміда Франкліна. Стадії розвитку команди за Брюсом Такеменом. Основні принципи педагогіки партнерства. Основні принципи соціального партнерства. Застосування 3D-формули партнерської взаємодії у командній роботі.

Тема 1.4 Технологія спільного викладання в інклюзивному середовищі.

Суть та значення технології спільного викладання. Основні компоненти ефективної практики спільного викладання: спільні узгоджені цілі, спільні цінності та переконання, рівноцінність учасників, спільне лідерство, співпраця. Характеристики співпраці у процесі спільного викладання: особиста взаємодія, позитивна взаємозалежність, міжособистісні навички, моніторинг прогресу, індивідуальна підзвітність. Моделі (консультування, навчання, співпраці) та форми спільного викладання (підтримуюче, паралельне, додаткове, викладання в команді). Умови успішної практики спільного викладання. Рекомендації щодо організації процесу спільного викладання. Переваги практики спільного викладання. Практика спільного викладання.

Тема 1.5 Технологія ненасильницького спілкування: сутність та основні поняття.

Метод ненасильницької комунікації – універсальна форма спілкування. Необхідність технології ННС в умовах сьогодення. Чотири правила спілкування без агресії Маршала Розенберга. Принципи ННС. Три стадії ставлення до інших людей: емоційне рабство, емоційний виклик, емоційна свобода. Компоненти ННС. Алгоритм дій практики застосування методу ненасильницького спілкування. Важлива складова ННС: емпатичне слухання. Критика: чотири варіанти реакції на критику. Приклади реагування методом ненасильницького спілкування.

Тема 1.6 Толерантність як ціннісна основа інклюзивної освіти

Формування толерантного ставлення до дітей з ООП. Нормативні документи щодо захисту прав дітей в Україні. Суспільно-соціальні моделі щодо ставлення осіб з ООП. Створення толерантного середовища в закладі освіти. Риси середовища толерантності. Провідні характеристики толерантної особистості. Роль волонтерської діяльності та благодійництва у формуванні толерантної особистості. Педагогічна толерантність та її види. Типи взаємодії толерантного стилю спілкування. Співвідношення категорій толерантність-інтолерантність.

МОДУЛЬ 2. ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Тема 2.1 Технологія безбар'єрності в забезпеченні рівності, доступності, толерантності та взаєморозуміння між суб'єктами освітньої взаємодії.

Безбар'єрність – нова суспільна норма в Україні. Освітня безбар'єрність. Шість напрямків безбар'єрності. Світові практики концепції безбар'єрності. Мандрівка «Довідником безбар'єрності». Приклади бар'єрів. Рекомендації щодо мовної безбар'єрності. Створення інклюзивного безбар'єрного освітнього середовища. Вектори концепції безбар'єрності: фізична, інформаційна, суспільна, економічна, цифрова та освітня. Основа безбар'єрності – доступність, толерантність, рівність та взаєморозуміння. Безбар'єрна країна – це модель суспільства без обмежень, з широким колом можливостей для кожного.

Тема 2.2 Технологія універсального дизайну в навчальній діяльності

Поняття, принципи та завдання УДН. Індивідуальний підхід до процесу навчання. Вибір стратегій навчання згідно УД. Організація роботи в класі відповідно до потреб здобувачів освіти, врахування індивідуальних здібностей, інтересів, потреб та зацікавлень здобувачів освіти. Забезпечення розумними пристосуваннями всіх дітей закладу освіти. Принципи універсального дизайну в навчанні: варіативність способів подання навчального матеріалу, диференційованість способів самовираження, варіативність способів залучення до навчальної діяльності. Правила дотримання принципів УДН в практичній діяльності. П'ять ключових категорій доступності навчального середовища на уроці: фізичне середовище, навчальний матеріал, освітні ресурси, методи та прийоми навчання, очікувані результати навчання.

Тема 2.3 Технології адаптації освітнього середовища: інклюзивний підхід

Призначення технології адаптації освітнього середовища. Мета технології адаптації освітнього середовища. Ключові аспекти технології адаптації освітнього середовища. Ефективні принципи створення адаптацій в освітньому процесі. Педагогічні прийоми організації процесу навчання дітей з

ООП. Адаптації на рівні матеріалів і ресурсів. Адаптації на рівні методів навчання. Види адаптацій методів навчання. Адаптації на рівні оцінки. Види адаптацій оцінювання.

Тема 2.4. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі

Актуальність збереження та зміцнення здоров'я здобувачів освіти, застосовуючи в роботі здоров'язбережувальні технології в освітніх установах: технології формування культури здоров'я, технології психічного та емоційного благополуччя, ігрові здоров'язбережувальні технології, інтерактивні технології навчання зі зниженням стресу, технології особистісно орієнтованого навчання, технології створення безпечного освітнього середовища, фітнес- та рухові технології, арт-терапевтичні технології (музикотерапія, кольоротерапія, казкотерапія). Організаційні підходи у роботі щодо використання вчителями-предметниками з різними віковими категоріями дітей і при викладанні різноманітних навчальних дисциплін: раціональної організації уроку (темп, навантаження), дотримання санітарно-гігієнічних норм, ергономічного облаштування навчального простору, диференціації та індивідуалізації навчання, створення психологічно комфортної атмосфери, партнерської взаємодії «вчитель–учень». Використання методів здоров'язбереження: зміни видів діяльності, активного навчання (дискусії, мозкові штурми), релаксації та саморегуляції, позитивного підкріплення, проєктів із тематики здоров'я, проблемного навчання (через ситуації, пов'язані зі здоров'ям), моделювання життєвих ситуацій, формування навичок безпечної поведінки, інтеграції змісту (поєднання тем здоров'я з іншими предметами) та ефективних прийомів роботи: фізкультхвилинки та руханки, дихальні вправи, гімнастика для очей, пальчикова гімнастика, хвилини релаксації (аутотренінг, візуалізація), вправи на розвиток емоційного інтелекту, вправи на зняття психоемоційного напруження, використання гумору та ігрових пауз, чергування статичних і динамічних форм роботи, організація «здорових перерв», вправи на формування правильної постави, сенсорні паузи. Система роботи з впровадження здоров'язбережувальних технологій в закладі освіти міста Хмельницького.

Тема 2.5. Технології подолання навчальних і поведінкових труднощів

Ознайомлення з сучасними підходами, методами та технологіями підтримки дітей, які мають навчальні й поведінкові труднощі. Причини виникнення труднощів, способи їх виявлення, особливості організації освітнього середовища, методи педагогічної підтримки, позитивної поведінкової підтримки, співпраці з батьками та командою психолого-педагогічного супроводу. Практичні прийоми адаптації навчального процесу, формуванню навичок саморегуляції та створенню безпечної й інклюзивної атмосфери.

Тема 2.6 Технології оцінювання результатів інклюзивного навчання

Сучасні підходи та технології оцінювання результатів інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Принципи формувального та підсумкового оцінювання, методи педагогічного спостереження, моніторингу розвитку та визначення освітнього поступу. Командна взаємодія фахівців, співпраця з батьками та створення позитивної мотивації до навчання.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Аналіз Професійного стандарту вчителя закладу ЗСО від 29.08.2024р. щодо розвитку інклюзивної компетентності в ЗЗСО.
2. Обговорення поняття «сучасного інклюзивного освітнього середовища» в закладі освіти з врахуванням умов військового часу.
3. Практичні кроки організації та впровадження інклюзивного навчання дітей з ООП.
4. Чекліст для директора ЗЗСО щодо організації інклюзивного навчання в закладі освіти.
5. Визначення та обґрунтування критеріїв розвитку та формування в педагогічного працівника інклюзивної компетентності.
6. Обговорення компонентів інклюзивної компетентності педагогічного працівника ЗЗСО профілю європейського зразка.
7. Розробка моделі готовності педагогічного працівника до роботи в інклюзивному класі на основі підбору сутностей компонентів інклюзивної компетентності.
8. Кейс «Підготуйте фрагмент уроку» за допомогою однієї з розглянутих технологій індивідуалізації освітнього процесу в роботі з дітьми з ООП. Вкажіть назву технології та прикріпіть у гугл-класі.
9. Кейс «Піраміда Франкліна» пропонує слухачам скласти план на тиждень, місяць, рік, тобто згідно Піраміди Франкліна, враховуючи свої першочергові цілі в житті.
10. Практичний кейс «Стадії розвитку команди за Брюсом Такеменом». Слухачі розробляють рекомендації керівнику ЗЗСО та педагогічним працівникам на кожній стадії розвитку команди.
11. Моделювання ситуації з практичної діяльності за формулою 3D-партнерської взаємодії.
12. Вправа «Співпраця». Переглядаємо ролик «Пекло і Рай». Слухачі мають визначити умови успішної співпраці та роботи в команді.
13. Вправа «Фрагмент уроку». Завдання: створіть фрагмент уроку на задану тему та продемонструйте 1 із 4 форм спільного викладання. Слухачі поділяються на 4 групи і створюють фрагмент, виділяють роль вчителя та асистента під час уроку.

14. Кейс «Моделі комунікації». Викладач демонструє 2 моделі комунікації, які існують між суб'єктами освітньої взаємодії. Завдання: визначити, які почуття виникають, коли до Вас звертаються за 1 та 2 моделлю.
15. Розбір життєвих ситуацій за алгоритмом дій практики застосування методу ненасильницького спілкування Маршалла Розенберга.
16. Аналіз чотирьох варіантів реакції на критику керівника.
17. Практика застосування методу ННС: виберіть ситуацію з професійного життя, розберіть її за компонентами ННС та представте її для своїх колег.
18. Кейс «Формули педагогіки толерантності» Ш. Амонашвілі.
19. Аналіз «Кодексу етики міжкультурного спілкування» за К. Сітараном та Р. Колделлом.
20. Визначення компонентної структури толерантної особистості.
21. Кейс «Шість напрямів безбар'єрності». Викладач запрошує слухачів до зворотнього зв'язку розібратись у сутностях кожного напрямку безбар'єрності та навести приклади реалізації напрямів в Україні, робить узагальнення почутого.
22. Кейс «Мандрівка Довідником безбар'єрності». Розглядаємо кожен розділ з наведеними прикладами безбар'єрної мови, заміни термінології, ефемізмами та маскувальними словами.
23. Вправа-тест на перевірку власної толерантності та коректності, який проходимо разом, ставимо цифру вибраної відповіді у чаті, аналізуємо усі варіанти відповідей, практикуючи правила безбар'єрної мови та комунікації.
24. Вправа «Визначте домінуючий стиль навчання дитини». Слухачам пропонують ситуації з професійної діяльності, зокрема спосіб викладання вчителем уроку. Завдання - визначити домінуючий стиль навчання здобувачів освіти.
25. «Три способи вираження». Запропонуйте у чаті 3 варіанти вираження здобувачем освіти своїх знань під час ваших уроків.
26. Вправа. Підберіть та озвучте приклади до кожної категорії доступності навчального середовища на уроці.
27. Кейс «Моя універсальна модель навчання». Створіть свою універсальну модель навчання, з врахуванням складових елементів та принципів універсального дизайну та презентуйте її.
28. Розробити різні способи адаптації освітнього середовища з практичної діяльності в інклюзивному класі (на рівні матеріалів і ресурсів, на рівні методів навчання, на рівні оцінки).
29. Запропонувати практичні підходи для реалізації кожної складової здоров'я: фізичної, психічної, соціальної, духовної.

30. Розглянути можливі технології для розвитку дрібної моторики рук.
31. Обговорити можливості застосування методики Френка Белгау.
32. З'ясувати особливості використання фіто- та ароматерапії з дітьми з ООП.
33. Аналіз педагогічних ситуацій, пов'язаних із навчальними та поведінковими труднощами дітей.
34. Розробка індивідуальних стратегій підтримки дитини.
35. Відпрацювання методів позитивного підкріплення та ненасильницької комунікації.
36. Створення адаптованих навчальних завдань.
37. Рольові вправи щодо взаємодії педагога з батьками та дітьми.
38. Складання алгоритму реагування на складну поведінку дитини.
39. Аналіз прикладів оцінювання навчальних досягнень дітей з ООП.
40. Моделювання ситуацій надання зворотного зв'язку учням і батькам.
41. Розробка індивідуального моніторингу освітнього прогресу.
42. Аналіз кейсів щодо труднощів оцінювання в інклюзивному середовищі.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua>. Дата звернення: 16.04.2026.
2. Методичні рекомендації щодо створення ресурсних кімнат у закладах загальної середньої освіти: Лист МОН від 27.09.2022р. №4/2703-22.
3. Про архітектурну діяльність: Закон України від 13.12.2022р. № 2849-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 31. ст. 246.
4. Про будівельні норми: Закон України від 12.05.2022р. № 2254-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2010. № 5. ст.41.
5. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019р. № 530 від 15 вересня 2021 р. № 957: постанова від 26 квітня 2022 р. №483.
6. Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.05.2025 № 787. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-prymirnoho-polozhennia-pro-komandu-psykholohopedahohichnoho-suprovodu-dytyny-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-v-zakladi-zahalnoi-serednoi-ta-doshkilnoi-osvity>. Дата звернення: 12.03.2026.
7. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2020 №898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartivpovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> . Дата звернення: 12.03.2026.
8. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.
9. Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» (для 8-11 класів, окрім пілотів): наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011р. № 329.
10. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021р. №813.
11. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: постанова КМУ від 15 вересня 2021р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.

12. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Nakaz_MON_1225.pdf. Дата звернення: 12.03.2026.
13. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024р. №1093.
14. Про затвердження Типової освітньої програми для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти: наказ МОН від 18.03.2026р. №467.
15. Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти: наказ МОН від 12.10.2022 № 904. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87557/. Дата звернення: 12.03.2026.
16. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в ЗЗСО до вимог Концепції «Нова українська школа»: наказ МОН від 18 жовтня 2019 року №1310.
17. Про методичні рекомендації для фахівців ІРЦ та педагогічних працівників ЗЗСО щодо встановлення категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів) та визначення рівня підтримки в освітньому процесі: лист МОН від 29.12.2021р.
18. Про методичні рекомендації: Безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації: Лист МОН України від 03.08.2023р. № 1/11479-23.
19. Про освіту: Закон України від 5. 09.2017 р. №2145-VIII. *Голос України*. 2017.27 верес. (№178-179). С.10-22.
20. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.
21. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: постанова Кабінету Міністрів України від від 14.12.2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.
22. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021р. №366-р. 14. Про схвалення рекомендацій щодо викладання інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2023р. №1046-р.
23. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України

від 07.06.2024р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.

24. Щодо забезпечення доступності закладів освіти для осіб з особливими освітніми потребами: Лист МОН України від 05.04.2019р. № 1/9-223.

Основна література

1. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посібн. Київ. 2013. 128 с.

2. Беба Ю. Мистецтво ННС. Що таке ненасильницьке спілкування. URL: <https://nus.org.ua>

3. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання/ Л. Бодько // Початкова школа. 2013. №10. С. 1–5.

4. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : монографія. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117с.

5. Верена Єгер. Люди, які діють у насильницький спосіб, роблять це через свою безпорадність. URL: <https://www.prostir.ua>

6. Виртосу І. Універсальний дизайн: практичні поради для кожного. К: СГОЛЗІК, 2019. 39 с.

7. Ворон М. Методична робота в умовах кооперативного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol/>

8. Ворон М. Множинний інтелект: від теорії до практики. *Підручник для директора: журнал управлінської компетентності*, 2008. №5. С. 68–72

9. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти. Державна служба якості освіти України. Canada. 85с.

10. Галас Т. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до реалізації технології адаптації дітей з особливими потребами до інклюзивного освітнього середовища. Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 20 листоп. 2020 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [за ред. М. П. Васильєвої]. Харків: ХНПУ. 2020. С. 47–49. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/fd167d69-f197-44a4-b8f6-5919d0295d8a/full>

11. Дихальна гімнастика URL <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%> (дата звернення 31.01.25 р.)

12. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикєєва О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П. Під заг. ред. Шинкаренка В. І., К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2011. 96 с.

13. Інклюзивне навчання в закладах ЗЗСО: навч. - метод. посібник для тренерів / [Н. Софій, Ю.Найда, В. Маланчій, О. Семко та ін.]. К.: 2018. 150с.
14. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 160с. (Інклюзивна освіта).
15. Кольоротерапія-ефективний засіб збереження здоров'я. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01005cu0-8152.doc.html> (дата звернення 31.01.25 р.).
16. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами/методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІРО, 2024, 40 с.
17. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ: ТОВ Україна, 2019. 300с.
18. Рассказова Є. Все в твоїх руках: вчимося контролювати емоції. Авторська програма. Летичів. 2024.73с.
19. Рібцун Ю. В. Психогімнастика // Енциклопедія освіти: довідково-аналітичне вид. Нац. акад. пед. наук України. К.: Юрінком Інтер, 2021. С. 836-837 URL <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730690/1/%D0%9F> (дата звернення 31.01.25 р.).
20. Розенберг Маршалл. Ненасильницьке спілкування – то що ж це таке? URL: <https://www.empatia.pro>
21. Солянікова Наталія. Що таке емоційний інтелект, ненасильницьке спілкування та як мирно розв'язувати конфлікти. URL: <https://nus.org.ua>
22. Софій Н.З. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали / Н.З. Софій. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70с.
23. Сходинки інклюзії: наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків / [О.А. Тельна, В.О. Маланчій, Н.О. Дацьо, С.М. Сидорів, О.Д. Селепій, Н.В. Весніна, Н.П. Приймак, Л.М. Сидорів]; за ред. С.М. Сидоріва. Івано-Франківськ, 2019. 155с.
24. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі»: навчальний курс та методичний посібник / за загальною редакцією Колупаєвої А.А. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с.
- 25.Титиш Галина. Мучать в школі. Як сприяти мирному вирішенню конфліктів в освітньому середовищі. URL: <https://life.pravda.com.ua>
- 26.Тищенко Катерина. Від сім'ї до країни. Як навчитися долати конфлікти? URL: <https://life.pravda.com.ua>
27. Удич З. І. Модель фахової підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного класу. Освітній егоцентризм Георгія Філіпчука : зб. наукових праць / упоряд.: Н. Ничкало, О. Боровік. Київ : А. М. Богданова, 2016. С. 416–417.
28. Універсальний дизайн в медичних закладах: метод. посібн. /Автори-упорядн.: Л.Байда, О. Іванова / за заг. ред. О. Іванова; ПРООН в Україні,

Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні». К.: Ваїте, 2019. 56с.

29. Універсальний дизайн в освіті: посібник / Під заг. ред. Софій Н.З., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015.76с.

30. Фіголь Н. А. Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 77. С. 199–202.

31. Школа для кожного: посібник / Упорядник: Байда Л. Ю. К., 2015. 60с.

Додаткова література

1. Бирко Н.М. Підготовка майбутніх учителів до формування толерантності учнів початкової школи: дис.... кандидата педагогічних наук: 13.00.04. Житомир, 2014. 263с.

2. Бирко Н.М. Педагогічна майстерня формування толерантності сучасного громадянина. Методичний посібник. Хмельницький: ХГПА, 2013. 184с.

3. Бирко Н.М. Універсальний дизайн для всіх і кожного: універсальний навчально-методичний посібник. Хмельницький, 2024. 82с.

4. Бирко Н.М. Школа партнерства: 3D-формула партнерської взаємодії: навч.-метод. посіб. Хмельницький : ХОППО, 2020.137с.

5. Матеріали експерименту всеукраїнського рівня «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності»/ уклад. Н.М. Бирко. Хмельницький: ХОППО, 2026. 60с.